

TRĪS AUSTRUMU PARTNERĪBAS VALSTIS NO DIENVIDKAUKĀZA REĢIONA

ES Austrumu partnerības politikā, kas tika pieņemta 2009. gadā, piedalās sešas bijušās Padomju Savienības valstis: Armēnija, Azerbaidžāna, Baltkrievija, Gruzija, Moldova un Ukraina. Tā tika uzsākta, lai atbalstītu politiskās, sociālās un ekonomiskās reformas šajās valstīs un šādi veicinātu demokratizāciju un labu pārvaldību, energodrošību, vides aizsardzību, kā arī ekonomisko un sociālo attīstību. Visas partnerības dalībvalstis ir *Euronest* parlamentārās asamblejas dalībnieces (izņemot Baltkrieviju, kuras dalība ir uz laiku pārtraukta).

Eiropas Parlamentā darbojas Delegācija attiecībām ar Dienvidkaukāza valstīm, kura pārrauga parlamentārās asociācijas komiteju (PAK) ar Gruziju, parlamentārās partnerības komiteju (PPK) ar Armēniju un parlamentārās sadarbības komiteju (PSK) ar Azerbaidžānu un novēro darbu, ko veic ES īpašais pārstāvis Dienvidkaukāzā un Gruzijas krīzes jautājumos (ESĪP).

GRUZIJA

2018. gada prezidenta vēlēšanās un 2016. gada parlamenta vēlēšanās uzvaru guva jaunā koalīcija “Gruzijas sapnis”, nostiprinot valsts eiroatlantisko virzību. ES un Gruzijas Asociācijas nolīgums / padziļināta un visaptveroša brīvās tirdzniecības zona (*DCFTA*) stājās spēkā 2016. gada 1. jūlijā. Gruzija ir ļoti centusies saskaņot savus tiesību aktus ar ES standartiem, kā rezultātā cita starpā no 2017. gada marta īstermiņa uzturēšanās nolūkos Šengenas zonā vairs nav nepieciešama vīza. ES ir Gruzijas lielākais tirdzniecības partneris, kas veido apmēram 27 % no tās kopējā tirdzniecības apjoma (2018. g.). ES finansiālā atbalsta mērķi ir ekonomikas attīstība, laba pārvaldība, mobilitāte un izglītība. Eiropas kaimiņattiecību instrumentā 2017.–2020. gada laikposmā ir atvēlēti 371–453 miljoni EUR.

Demokrātiju Gruzijā joprojām ietekmē ievērojamā polarizācija politikā (kas atspoguļojas arī tās plašsaziņas līdzekļu vidē) – joprojām pastāv saspīlētas attiecības starp koalīciju “Gruzijas sapnis” un opozīciju, kā arī tiek paustas regulāras sūdzības par selektīvu tiesiskumu un politiski motivētām korupcijas apkarošanas kampaņām. Šo polarizāciju vēl vairāk saasinājusi konstitūcijas reforma 2017.–2018. gadā. Tomēr tās rezultātā Gruzijas politiskā sistēma ir pavirzījusies uz parlamentāru sistēmu, kurā no 2024. gada būs pilnībā nodrošināta proporcionāla pārstāvība, un kuru šajā ziņā ir pozitīvi novērtējusi gan Eiropas Padomes Venēcijas komisija, gan ES.

Saskaroties ar Krievijas lēno, bet nemitīgo Dienvidosetijas un Abhāzijas aneksiju, Gruzija cer uz attiecību ar ES un NATO tuvināšanu. ES ir uzsvērusi, ka ir svarīgi mierīgā ceļā atrisināt Dienvidosetijas un Abhāzijas jautājumu, vienlaikus ievērojot Gruzijas teritoriālo integritāti. ES atbalsta konfliktu risināšanas centienus, kas īstenoti ar ESĪP, ES novērošanas misijas un ES Stabilitātes un miera veicināšanas instrumenta darbu, papildinot Ženēvas starptautiskajās apspriedēs sasniegto. Ikgadējais ES un Gruzijas stratēģiskais drošības dialogs apliecina uzticēšanos abu pušu starpā. Balstoties uz pamatnolīgumu par Gruzijas dalību ES kopējā drošības un aizsardzības politikā, kas stājās spēkā 2014. gadā, Gruzija ir arī devusi ievērojamu ieguldījumu vairākās ES kopējā drošības un aizsardzības politikas (KDAP) operācijās.

A. Eiropas Parlamenta nostāja un parlamentu sadarbība

ES un Gruzijas PAK astotā sanāksme notika 2019. gada martā. Sanāksmē pieņēma galīgo deklarāciju un ieteikumus, kuros uzsvēra pie saskaņošanas un iesāktajām reformām panākto progresu, kā arī norādīja, ka vēl ir jāstrādā tādās jomās kā tiesu iestāžu neatkarība un darba efektivitāte, darba tiesību akti un nediskriminēšana. Šajā dokumentā atkārtoti apliecināja Eiropas Parlamenta nesatricināmo atbalstu Gruzijas neatkarībai, suverenitātei un teritoriālajai integritātei tās starptautiski atzītajās robežās. Savā 2018. gada novembra [rezolūcijā](#) par asociācijas nolīguma īstenošanu Parlaments "pauza gandarījumu par pastāvīgi īstenotajām reformām un asociācijas nolīguma un DCFTA īstenošanā panākto progresu".

B. Vēlēšanu novērošana

Gruzija ir uzņēmusi Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas Demokrātisku iestāžu un cilvēktiesību biroja (EDSO *ODIHR*) delegācijas, kurās piedalījās Eiropas Parlamenta deputāti un kuras veica parlamenta, prezidenta un pašvaldību vēlēšanu novērošanas misijas. 2016. gada oktobrī notikušās parlamenta vēlēšanas tika novērtētas kā kopumā demokrātiskas un taisnīgas, neraugoties uz dažiem procesuāliem pārkāpumiem un apgalvojumiem par iebiedēšanu. Vēlēšanās uzvarēja koalīcija "Gruzijas sapnis", iegūstot t. s. konstitucionālo vairākumu (75 % deputātu vietu) jeb vairākumu, kas nepieciešams, lai pieņemtu grozījumus konstitūcijā. 2018. gada prezidenta vēlēšanās izpelnījās EDSO un ES kritiku par administratīvo resursu neatbilstīgu izlietojumu, privāto plašsaziņas līdzekļu ārkārtīgo polarizāciju un negatīvām kampaņām.

ARMĒNIJA

Armēnijas un ES attiecībām ir divi aspekti, tomēr iespējams, ka ir pienācis laiks tām pāriet jaunā kvalitātē. No vienas puses, Armēnija nolēma pievienoties Eirāzijas Ekonomikas savienībai (*EAEU*), kuras dalībvalstis ir Baltkrievija, Kazahstāna un Krievija, īsi pirms šī Savienība 2015. gada 1. janvārī sāka darbību, tādējādi izbeidzot sarunas par asociācijas nolīgumu ar ES. No otras puses, 2015. gada decembrī tika uzsāktas sarunas par jaunu ES un Armēnijas nolīgumu, kas balstījās uz ES vērtībām un vienlaikus bija arī saderīgs ar *EAEU* paredzētajām jaunajām Erevānas saistībām, un, pateicoties abu pušu pragmatiskajai pieejai, ātri tika noslēgts visaptverošs un pastiprināts partnerības nolīgums (*CEPA*). Kopš 2018. gada jūnija minētais nolīgums, kamēr visas ES dalībvalstis nav to ratificējušas, tiek piemērots provizoriski.

Politiskā situācija Armēnijā radikāli mainījās 2018. gada maijā, kad pret Armēnijas Republikāņu partijas (RPA) valdību vērstos miermīlīgos ielu protestos (“Samta revolūcija”) varu ieguva opozīcijas līderis *Nikol Pashinyan*. 2018. gada decembrī notikušajās parlamenta pirmstermiņa vēlēšanās ar vairāk nekā 70 % vēlētāju balsu pārliecinošu uzvaru guva jaunā premjerministra bloks, turpretī RPA nepārvarēja 5 % barjeru, kas nepārprotami apliecināja tautas atbalstu pārmaiņām. Jaunajai valdībai ir jārisina daudzas grūtības, jo īpaši saistībā ar ekonomikas attīstību un tās reformu programmu tiesiskuma, pārredzamības un korupcijas apkarošanas jomā. ES atbalstu Armēnijai galvenokārt sniedz ar Eiropas kaimiņattiecību instrumenta starpniecību, kurā Armēnijai 2017.–2020. gadā indikatīvi paredzēti 144–176 miljoni EUR.

Armēnija vairāk nekā 30 gadus ir iesaistīta ieilgušā konfliktā ar tās kaimiņvalsti Azerbaidžānu par Kalnu Karabahas statusu, un 2016. gada aprīļa “četru dienu kara” laikā spriedze sasniedza augstāko līmeni kopš 1994. gada. Tai ir vēsas attiecības ar Turciju, jo Turcija kā robežas ar Armēniju atvēršanas nosacījumu ir izvirzījusi progresu konflikta par Kalnu Karabahu risināšanā. ES ir atzinīgi novērtējusi Azerbaidžānas un Armēnijas prezidentu un ārlietu ministru nesenās sarunas un pasākumus, kuru nolūks ir mazināt spriedzi pie Armēnijas un Azerbaidžānas robežas un Karabahas un Azerbaidžānas saskarsmes līnijas.

A. Eiropas Parlamenta nostāja un parlamentu sadarbība

Eiropas Parlaments piekrita *CEPA* noslēgšanai 2018. gada jūlijā, papildus pieņemot [rezolūciju](#), kurā tas arī pauda atzinību Armēnijas tautai par varas nomaiņu mierīgā ceļā. Saskaņā ar *CEPA* parlamentārās sadarbības komiteja (PSK) ir pārveidota par parlamentārās partnerības komiteju (PPK). Dibināšanas sanāksme notika 2018. gada oktobrī. Tajā pieņemtā kopīgā deklarācija pievērsās galvenokārt *CEPA* īstenošanai, demokrātijai, tiesiskumam, ar labu pārvaldību saistītiem jautājumiem un reģionālās drošības jautājumiem. 2015. gada aprīlī Eiropas Parlaments pieņēma [rezolūciju](#) par pret armēņiem vērstā genocīda 100. gadskārtu.

B. Vēlēšanu novērošana

Armēnija ir vairākkārt uzņēmusi Eiropas Parlamenta deputātus, kad Parlaments bija pievienojies EDSO *ODIHR* vēlēšanu novērošanas misijām, un uzņēma šādu misiju arī 2018. gada parlamenta pirmstermiņa vēlēšanu laikā. Vēlēšanu organizācija Armēnijā ir ievērojami uzlabojusies. 2018. gadā notikušās vēlēšanas tika novērtētas pozitīvi, norādot, ka vēlēšanas bijušas labi organizētas un pārkāpumu ir bijis maz. Eiropas Parlamenta delegācija [konstatēja](#), ka ir ievērojami samazinājušies vēlēšanu nelikumību apmēri.

AZERBAIDŽĀNA

Sarunas par “visaptverošu nolīgumu” starp ES un Azerbaidžānu sākās 2017. gada februārī. Jaunajā nolīgumā tiks skarti politiski jautājumi, tirdzniecība, enerģētika un citi konkrēti jautājumi, tostarp nosacījumi iespējamai bezvīzu režīma izveidei nākotnē. Tajā būtu jāietver noteikumi par tādiem jautājumiem, kas ietilpst KĀDP, un tādiem, kas tajā neietilpst, tostarp stingri noteikumi par demokrātiju, tiesiskumu un pamattiesībām. ES ir Azerbaidžānas lielākais tirdzniecības partneris, kas veido apmēram 40 % no tās kopējā tirdzniecības apjoma (2018. g.), galvenokārt pateicoties naftas eksportam uz ES. Pēc

Dienvīdu gāzes koridora, kas paredzēts Kaspijas jūrā iegūtās gāzes piegādei uz Eiropu, izveides pabeigšanas, Azerbaidžānas energoresursu eksporta apjoms uz ES pieaugs vēl vairāk.

Economist Intelligence Unit demokrātijas indeksā 2018. gadā Azerbaidžāna ieņēma 149. vietu no 167 valstīm, un 2018. gada ziņojumā par brīvību pasaulē tā tika raksturota kā nebrīva valsts. Pašreizējais prezidents *Ilham Aliyev*, kurš šobrīd amatā ir jau ceturto pilnvaru termiņu, šajā amatā 2003. gadā nomainīja savu tēvu *Heydar Aliyev*. 2016. gadā tika grozīta valsts konstitūcija, un cita starpā līdz septiņiem gadiem iepriekšējo piecu gadu vietā tika pagarināts prezidenta pilnvaru termiņš, kā arī tika izveidots jauns viceprezidenta amats. 2017. gadā prezidents šajā amatā iecēla savu sievu.

Azerbaidžāna vairāk nekā 30 gadus ir iesaistīta ieilgušā konfliktā ar tās kaimiņvalsti Armēniju par Kalnu Karabahas statusu, un 2016. gada aprīlī “četrus dienu kara” laikā spriedze sasniedza augstāko līmeni kopš 1994. gada. ES nelokāmi atbalsta EDSO Minskas grupas līdzpriekšsēdētāju centienus un EDSO 2009. gada pamatprincipus, kuru nolūks ir panākt konflikta miermīlīgu risinājumu.

A. Eiropas Parlamenta nostāja un parlamentu sadarbība

Eiropas Parlaments ir vairākkārt paudis bažas par cilvēktiesību stāvokli Azerbaidžānā. Savā 2015. gada [rezolūcijā](#) Parlaments aicināja Azerbaidžānas iestādes nekavējoties izbeigt represijas pret pilsonisko sabiedrību un cilvēktiesību aizstāvību. Ieslodzītā Azerbaidžānas cilvēktiesību aktīvistē *Leyla Yunus* pēc aktīvas Eiropas Parlamenta iesaistīšanās humānu apsvērumu un veselības stāvokļa dēļ 2015. gadā tika atbrīvota. 2017. gadā Eiropas Parlaments pieņēma [rezolūciju](#), kurā nosodīja Azerbaidžānas žurnālista *Afgan Mukhtarli* nolaupīšanu un ieslodzītāšanu un puda bažas par plašsaziņas līdzekļu situāciju Azerbaidžānā. 2019. gadā Parlaments pieņēma [rezolūciju](#), kurā prasīja nekavējoties atbrīvot pretkorupcijas blogeri *Mehman Huseynov* un citus politieslodzītus. 2019. gada martā *M. Huseynov* un vairāki citi blogeri, žurnālisti un politisko partiju un NVO pārstāvji tika apzēloti.

2016. gadā pēc četrus gadus pārtraukuma tika atjaunotas oficiālas parlamentu attiecības. ES un Azerbaidžānas PSK 15. sanāksme notika Baku 2018. gada maijā, un to noslēdza ar kopīgu deklarāciju, kurā jo īpaši uzsvēra potenciālu ciešāku ekonomisko attiecību veidošanai, kas tika uzsāktas ar sarunām par jauno nolīgumu, Dienvīdu gāzes koridora nozīmīgumu, to, cik svarīgi ir panākt progresu cilvēktiesību, brīvību, demokrātijas un tiesiskuma jomā, kā arī nepieciešamību pēc iespējas drīzāk rast miermīlīgu un ilgstošu risinājumu Kalnu Karabahas konfliktam. 2018. gada jūlijā Parlaments pieņēma rezolūciju par jaunu divpusēju nolīgumu, kurā uzsvēra, ka attiecību padziļināšana ar Azerbaidžānu ir atkarīga no tā, vai Azerbaidžāna ievēros un cienīs tādas pamatvērtības kā demokrātija, tiesiskums, laba pārvaldība un cilvēktiesības un pamatbrīvības.

B. Vēlēšanu novērošana

Azerbaidžāna ir uzņēmusi Eiropas Parlamenta deputātus, kas piedalījās EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja vēlēšanu novērošanas misijās. Tomēr, tā kā visas valstī notikušās vēlēšanas, kurās novērošanu veica minētās misijas, tika atzītas par neatbilstīgām starptautiskajiem standartiem, un par tām izteiktie ieteikumi joprojām nav īstenoti, Parlaments nolēma nesūtīt novērotājus ne uz

parlamenta vēlēšanām 2015. gadā, ne prezidenta vēlēšanām 2018. gadā. Uz 2018. gada prezidenta vēlēšanām nosūtītā *ODIHR* misija konstatēja, ka vēlēšanas notika apstākļos, kuros “pastāvēja ierobežojoša politiskā vide un tāds tiesiskais regulējums, kas ierobežo pamattiesības un pamatbrīvības – patiesi demokrātisku vēlēšanu priekšnosacījumus”.

Michal Jiráček
04/2019

